

کیمیا

در مقاله حاضر نویسنده برای آشنا کردن کودک با مقوله خدانشناسی ، ده شیوه روانشناسانه را پیشنهاد کرده است که ذیلا تقدیم خوانندگان عزیز می شود.

شناخت خدا برای کودک امر مهمی است. برای آموزش خدانشناسی به کودکان روش‌های متعددی موجود دارد که می‌توان از آنها در راه معرفی صحیح خداوند و صفات او به کودکان بهره گرفت. در سیره تربیتی معصومین(ع) نیز چهار کلید اصلی مشاهده می‌شود که عبارت‌اند از:

راههای آموزش خدانشناسی به کودکان

ده قدم با کودکم

طه نهامی

معانی و محتوای تمثیل‌ها را مورد تاکید قرار دهید. برای درک مفهوم حضور خدا در همه جا، نور، تمثیلی بسیار غنی است.

۴-استفاده از تجربیات روزمره

اگر می‌خواهید آموزش اعتقادات بنیادین را برای فرزندان جذاب نماید و نیاز او را تقویت کنید، آنها را با زندگی روزمره فرزندان پیوند دهید، راه‌های متعددی برای این کار وجود دارد:

– مفاهیم بدیهی و یقینی را در اوایل دوران کودکی فرزندان پایه برزی کنید.

– هیچ‌گاه نظریه‌ای رسمی را برای فرزندان تکرار نکنید مگر اینکه توانایی درک آن را دارا باشد.

– اگر فرزندان کمتر از هشت سال سن داره، به صورت ساده، مطلق و غیررسمی فکر می‌کند. او ممکن است بتواند فقط کمی فراتر از معنی ظاهری جملات را درک کند. کودکان در این سن نیاز به تذکر و تکرار دارند. همیشه باید به آنها گفت: «خدا به تو توکم می‌کند که کارهای خود را انجام دهی.»

–اگر فرزندان در سن نوجوانی قرار دارد، قادر به درک معانی توصیه‌های شما خواهد بود، زیرا ذهن منطقی او شکل گرفته است.

– اصول اعتقادی را با تجربه روزمره فرزندان مرتبط کنید. آنها را داستانی را که دربارها ادیان و برای ورود به بحث درباره اصول اعتقادی قرار دهید. –احساسات و عواطف کودکان را باید با استدلال منطقی او همراه کرد. از فرزندان پرسید وقتی که می‌فهمد خدا کیست، چه انتظاری از او دارد و در مورد خدا چه احساسی به او دست می‌دهد؟

– مثال‌ها و موارد تجربی را به سمت دستیابی به اصول اعتقادی هدایت کنید.

– برای آموزش شیوه‌های اعتقادی از داستان‌های مختلفی استفاده کرده، در نهایت با طرح سوالاتی او را راهنمایی کنید تا قادر به درک اصول مورد نظر از متن داستان‌ها باشد. مثلاً پرسید: در همه این داستان‌ها، خدا چه کار واحدی انجام داد؟ ارتباط بین خدا و انسان‌ها در این داستان‌ها، چه چیزی را به ما می‌آموزد؟

۵-آشنایی با نمونه های ایمان

مقصود اصلی از خدانشناسی، نشان دادن تجلیات ایمانپرستی در زندگی انسان است. پس باید صحنه‌هایی از زندگی یک خداپرست واقعی متناسب با سنین کودکان هر دوره نشان داده شود. فرزندان را با نمونه‌های عالی ایمان محکم و قوی آشنا سازید. چنین نمونه‌هایی را می‌توانید در میان فرزندان را با نمونه‌های عالی ایمان محکم و قوی آشنا سازید. چنین نمونه‌هایی را می‌توانید در میان فرزندان را با نمونه‌های عالی ایمان محکم و قوی آشنا سازید.

۶-الگوی موفق از ایمان

شما بهترین مثال و الگو برای فرزندان هستید. کودکان بخصوص در خردسالی، به شدت تحت تأثیر رفتارها و باورهای والدین خود قرار داشته، از آنها تقلید می‌کنند و آنچه را در این دوران فرا می‌گیرند آن‌ها گانه است که برای ابدیت خوشبختی خود را

دوره فوت واقعا دوران سرنوشت‌سازی است. وقتی علایم بلوغ به ویژه جنسی بروز کرد، دختر و پسر می‌بایست خود را آماده یک زندگی مشترک کنند. این زمان بهترین زمانی است که دو جنس می‌توانند با پیوندی الهی خود را به کمال برسانند.

انعطاف‌پذیری و تغییرپذیری مهم ترین عناصر دوره جوانی است که می‌تواند دو جنس با افکار و دیدشهماه و رفتارهای متفاوت را به گونه‌ای در آورد

ازدواج مهم ترین تصمیم زندگی است. هر انسانی در زندگی‌اش فرصت‌های معدودی دارد تا انتخاب‌های بزرگ انجام دهد و سعادت و شقاوت خود را در هنگام بلوغ انسان با عقل و اختیار خود آزاد است تا انتخابی مهم درباره فلسفه زندگی‌اش داشته باشد که همان ایمان و کفر است؛ و هدیناه تجدین (بلد، آیه ۱۰)، اما شما را کفر! (انسان، آیه ۳) یک انتخاب اساسی دیگر نیز در این مقطع زمانی انجام می‌دهد که آن نیز سعادت دنیوی و اخروی او را رقم می‌زند، زیرا این خود انسان است که با هر انتخاب بزرگ و سرنوشت‌ساز مشخص می‌کند که در ابدیت شقاوت و یا ابدیت سعادت باشد. اگر انسان این دو انتخاب مهم را از سر عقل و تدبیر انجام دهد و نه از سر هواهای نفسانی و وسوسه‌های شیطانی و تقلید از دیگران و نیاکان و الگوهای نادرست، آن‌گاه است که برای ابدیت خوشبختی خود را رقم زده است.

ارزش جوانی

از نظر اسلام بهترین لحظات زندگی انسان دوره جوانی است. در این دوره است که انسان انتخاب‌های سرنوشت سازش را انجام می‌دهد. اگر نتواند درست تصمیم‌گیری و انتخاب کند، دیگر با یک فلسفه و سبک سالم، زندگی‌اش را می‌سازد. شرایط این دوره بسیار حساس است. همان گونه که انتخاب بدین بدون هیچ اثرکراهی (بقره، آیه ۲۵۶) باید در این دوره انجام شود تا دچار بحران هویت و شخصیت نشود. همچنین باید در این دوره به دور از هرگونه اکراه و اجباری از درون و بیرون، انتخابی درست درباره همسر آینده‌اش داشته باشد که موجب دالمنی او در طول زندگی خواهد بود. این یار و غمخوار و این همسر خوب است که زندگی

و خوشبخت گردد، او دوست داشتنی، مهربان و صمیمی‌تر از پدر و مادر است.
۳-استفاده از مثال
تمثیل‌های مناسب به وجود آورد. مثلاً دوست نداشتن، به روش‌سنایی و بدی را به تاریکی تشبیه کنید چون کودکان شب را دوست نداشتند. برای کودکان بزرگ تر، خدا را به نوری تشبیه کنید که به همه چیز می‌تابد و آنها را روشن می‌کند و همه جا حضور دارد. تمثیل باعث عینی و ملموس‌تر شدن مفهوم خدا برای فرزندان خواهد شد.

معارف

Maaref@Kayhan.ir

جزئیات را می‌توان در آفرینش انسان مشاهده کرد. با آمدن برف و باران، با شکفتن گل‌ها، با دیدن نوزاد حیوانات و بسا هر جلوه و زیبایی که در طبیعت به چشم می‌خورد، باید یاد خدا را در خاطر فرزندان زنده کرد.

با روش‌های زیر ارتباط فرزندان را با طبیعت افزایش دهید:

– با فرزندان پیاده‌روی کرده، از مشاهده گیاهان و سایر موجودات زنده لذت ببرید.

– بسا فرزند خود به پارک‌ها و دشت و صحرا بروید.

– حتی دیدن یک فیلم از شگفتی‌های آفرینش، فرصتی برای گفت‌وگو درباره خدا و قدرت اوست.

۸-طرح سوالات

آموزش همیشه از طریق نصیحت یا توصیه امکان‌پذیر نیست؛ گاهی از طریق طرح سوالات و معتلل فرصت دادن به کودک برای یافتن پاسخ آنها ممکن می‌شود. مؤثرترین و تحول آفرین‌ترین روش آموزش این است که ذهن یادگیرنده را بر تفکر، تجربه، سؤال و کشف متمرکز کنیم و صرفا نقشی کمکی برای خود قائل باشیم. با اعتقاد به این روش، سوالات کودکان برای ما ارزش پیدا می‌کنند و به آنها اهمیت خواهیم داد و خود نیز با طرح سئوالات آموزنده به فرزندان‌مان آموزش می‌دهیم. اما،

– از افراط در طرح این سوالات خودداری کنید

– سوالات را جدی طرح کنید و به فرزندان وقت کافی بدهید تا درباره آنها فکر کند و سنجیده پاسخ دهد. سوالی که با تمام وجود پرسیده شود و شنونده را به تفکر وادار.

– سوالات را با متانت طرح کنید، گویی برای خود سوال طرح می‌کنید، چرا که خود نیز در حال یادگیری هستید.

– انتظار نداشته باشید فرزندان همان پاسخی را ارائه دهد که مورد نظر شماست، زیرا هر شخصی درک خاصی از یک سؤال دارد و عقاید خود را به نحو ویژه‌ای ابراز می‌کند.

– سوالات را طوری مطرح کنید که فرزندان با زبان و درک خودش به آنها پاسخ دهد. از انتظار ارائه پاسخ‌های آماده و کلیشهای نداشتن باشد.

– به پاسخ فرزندان با دقت و توجه فراوان گوش دهید و در نظر برابر او چه‌چیزی نکند تا نوعی اعتماد و درک متقابل بین شما ایجاد شود.

– سوالاتی طرح کنید که متناسب با سن و درک و موقعیت فرزندان باشد.

– مهم‌ترین نکته در طرح سؤال این است که هدف از طرح آنها ارائه پاسخ‌های آماده به فرزندان نیست بلکه وادار کردن وی به تأمل و تفکر و در نتیجه، رشد ایمان و ادراک اوست.

۹-اهمیت تفکر

سعی کنید برای فرزندان شرایطی را فراهم کنید که عادت تفکر در سکوت و تنهایی در وی پرورش یابد. پیشنهادهای زیر به شما کمک می‌کند تا شرایطی را برای آموزش فرزندان در خصوص تفکر در آرامش و تنهایی فراهم آورید:

– زمان و مکان ثابتی را برای تفکر در خلوت

*** از توصیه‌های مهم اسلام، اهتمام به عبادت و سفارش اعضای خانواده به آن است. در هر مرحله اول، فرد باید خود به رفتارهای عبادی اهتمام ورزد تا الگویی مناسب برای سایر اعضا باشد. در متون دینی آمده است که فرزندان خود را در هفت سالگی به نماز سفارش کنید. این سفارش می‌تواند به شیوه‌های گوناگونی اجرا شود که برخی از آنها مانند روش الگوگیری، تأثیرگذارتر خواهد بود.**

شرایط شما مصداق داشته باشد. مثلاً وقتی که از مشاهده ستارگان در حیرت فرو می‌روید، به آیاتی مراجعه کنید که درباره خلقت آسمان‌ها و زمین توضیح دهند.

– روش تفکر در اوقات تنهایی، باید متناسب با سن و علائق فرزندان باشد.

– شاید بهترین روش برای بچه‌های چهار تا پنج ساله این است که آن‌ها را با اسباب‌بازی‌هایشان تنها بگذارید تا با آنها ارتباط برقرار کنند. می‌توانید داستانی برای آنها تعریف کنید، کتبی را برای نقاشی کردن در اختیارشان قرار دهید و یا او را نواز قصه مناسی تنها بگذارید تا خودش به آن گوش کند.

– وقتی که فرزندان قادر به نوشتن شد، حتی اگر انشای خوبی ندارد یا کلمات را اشتباه می‌نویسد، یکی از مفیدترین کارها این است که از او بخواهید تا درساره فعالیت‌های روزانه‌اش یادداشتی تهیه کرده، دفتر خاطراتی برای خود درست کند. به او توضیح دهید که در دفتر خاطرات باید داستان خودش را بنویسد. او می‌تواند احساساتش را درباره رویدادهای زندگی‌اش و چیزهایی را که به نظر او مهم بوده و ارزش به یاد ماندن دارند، در این دفتر بنویسد. بچه‌های بزرگتر را تشویق کنید که از خلاصه‌نویسی اجتناب کرده و جزئیات بیشتری را در یادداشت‌های خودشان توضیح دهند. از آنها بخواهید که در نوشته‌هایشان صادق بوده، مطمئن باشند که بدون اجازه آنها هرگز نوشته‌هایشان را نخواهید خوانند. به این قول خود، حتی در غیاب فرزندان وفادار باشید.

– علاوه بر تشویق فرزندان به تهیه یادداشت روزانه، کتاب‌هایی در اختیار او قرار دهید تا مطالعه کند و وسایلی برای او تهیه کنید تا به کارهای هنری بپردازد.

۱۰-عبادت دسته جمعی

از توصیه‌های مهم اسلام، اهتمام به عبادت^(۱) و سفارش اعضای خانواده به آن است. در مرحله اول، فرد باید خود به رفتارهای عبادی اهتمام ورزد تا الگویی مناسب برای سایر اعضا باشد. در متون دینی آمده است که فرزندان خود را در هفت سالگی به نماز سفارش کنید^(۲). این سفارش می‌تواند به شیوه‌های گوناگونی اجرا شود که برخی از آنها مانند روش الگوگیری، تأثیرگذارتر خواهد بود^(۳). روزمره

و اساس و راستای معنوی سازی زندگی روزمره خود، اوقات ثابتی را به عبادت خانوادگی اختصاص دهید. از طریق عبادت دسته‌جمعی می‌توانید فرزندان را در یک خود خدا آشنا ساخته، او را در ارزش‌ها، امیدها و ناامیدی‌ها، سؤال‌ها و پاسخ‌ها توانایی‌های معنوی خود مشارکت دهید. در این اوقات می‌توانید تکیه گامه‌ای معنوی خود و منابعی را که به شما قدرت می‌دهند به او نشان دهید.

می‌توانید در محیط خانواده به صورت جماعت، نماز بخوانید. اگر فرصت یا امکان برپایی نماز جماعت روزانه را در منزل ندارید، لاقول می‌توانید در اوقاتی مثل سسر سفره غذا، به شکرگزاری دسته‌جمعی بپردازید. شما می‌توانید مراسم و سالگردهایی را که به مناسبت‌های مختلف برگزار می‌کنید، به ایامی برای تفکر و اندیشیدن تبدیل کنید.

عبادت یا فعالیت معنوی دسته‌جمعی اعضای یک خانواده، تأثیر پایداری در رشد معنوی کودکان دارد. این نوع فعالیت‌ها موجب می‌شوند تا محیط خانه به مکانی معنوی و مبدع تبدیل شود.

پی نوشت‌ها:

۱. محمد داوود، سیره تربیتی پیامبر(ص) واهل بیت(ع)، ج ۲، ص ۴۷-۴۶.

۲. مومنون، ۱۴.

۳.بقره،۲۳۸ و نساء،۱۰۳.

۴. کلیله، کلیل، کالی، ج ۳، ص ۴۰۹.

۵. نهج البلاغه، حکمت ۷۳.

از:مناهی‌در پیام زن،شماره۲۴۴

صفحه ۶

پنج‌شنبه ۱۴ آذر ۱۳۹۲

۲ صفر ۱۴۳۵ – شماره ۲۰۶۵۷

چراغ راه

پیشدستی در کار خیر

قال الامام علی(ع):
علیکم باعمال الخیر

فتبادروها، ولایکن غیرکم احق بها منکم.

امام علی(ع) فرمود: به کار نیک روی آورید و همه

(در راه آن) پیشدستی نکنید، و کسی را جز خود، شایسته‌تر به انجام آن ندانید.^(۱)

۱- غررالحکم، ص ۲۱۳

اعتدال اقتصادی

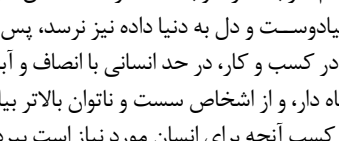
امام حسن مجتبی‌ی(ع) در رابطه با تلاش اقتصادی و حدموزن آن فرمود: «در طلب (روزی) چنان مگوئش که کوشش بر تو چهره گردد (و همه وقت و توانت را بگیری)، و بر تقدیر اعتماد نکن، مانند اعتماد کسی که (کارها را) واپناهده است، زیرا

که طلب روزی بیشتر سنت و اعتدال در کسب عفت است، وعفت روزی هیچ روزی‌ای را از بین نمی‌برد، و آزمندی و حرص زدن، هیچ زیادتی را جذب نمی‌کند، زیرا که روزی تقسیم شده است، و حرص روزی موجب درافتادن در گناهان است.^(۱)

در همین رابطه امام صادق(ع) می‌فرماید: «باید کسب تو برای تأمین زندگی، از حد آدمهای کم کار بگذرد، و سه اندازه اشخاص حریص دنیادوست و دل به دنیا داده نیز نیست، پس خود را در کسب و کار، در حد انسانی با انصاف و ابرودار نگاه دار، و از اشخاص سست و ناتوان بالاتر بیاور، و به کسب آنچه برای انسان مورد نیاز است بپرداز.»^(۲)

۱- بحارالانوار، ج ۷۸، ص ۱۰۶

۲- همان، ج ۱۰۳، ص ۳۳

پرورش و پاسخ

انعمت علیهم

صراط مستقیم – غیب

پرسش:

منظور از این سه کلید واژه قرآنی «انعمت علیهم، صراط مستقیم و غیب چیست و چه مصادیقی را شامل می‌شود؟

پاسخ:

۱- انعمت علیهم

منظور از انعمت علیهم که در سوره حمد و نماز می‌خوانیم براساس مفاد آیه ۶۹ سوره نساء این افراد هستند: پیامبران- صدیقان(بسیار راستگوین)- شهدای راه حق و صالحان (درستکاران)

۲- صراط مستقیم

منظور از صراط مستقیم که در سوره حمد و نماز خوانده می‌شود براساس آیه ۳۶ و ۳۷ سوره مریم و ۶۲ سوره زخرف و ۶۱ سوره یس بندگی خدا و عبادت او انجام واجبات و مستحبات و دوری از محرمات و مکروهات است که حرکت در این مسیر تضمین‌کننده خوشبختی و سعادت دنیوی و اخروی انسان است.

۳- غیب

منظور از ایمان به غیب که در در آیه سوم سوره بقره آمده است براساس تفاسیر معتبره به شرح زیر است:

- تفسیر مجمع‌البیان: ایمان به جهان دیگر است

- تفسیر المیزان: چیزی که در تحت حس و

درک آدمی قرار ندارد و آن عبارت از خداوند سبحان و آیات کبرای اوست.

- تفسیر نور: جهان غیبی تر از علم (انسان) و فراتر از آن است.

- تفسیر نمونه: شامل آنچه ماورا حس است می‌شود.

- تفسیر اطیبالبیان: عالم غیب، چیزی است که حس آن را درک نمی‌کند.

سلوک عارفانه

آداب خوابیدن سالک

(بدان ای سالک راه خدا!) از وظایف مهم

هنگام خواب، یکی محاسبه نفس می‌باشد که می‌بایست از ابتدای وقتی که در شب قبل، از خواب بیدار شده تا آن هنگامی که می‌خواهد برای خواب به بستر برود، تمام حرکات و سکنات و اقوال و افعال خود را محاسبه کند، بعد به این مطلب توجه داشته باشد که خواب، برادر مرگ است و هنگام خواب، خداوند روح او را می‌گیرد همچنان که روح مرده گرفته می‌شود و این آیه شریفه را قرائت کند «الله

یوفی الی نفس حین موتها و الی تم تمت فی منامها» (زمر- ۴۲) و خواب را هم صغیر بدانند و به این حقیقت توجه داشته باشد که

اگر روحش را خداوند به بدنش بازگرداند، برای همیشه مرده است، و لذا همان سخنی که مردگان پس از مرگ بر زبان می‌آورند، بگوید و این آیه را تلاوت کند: «رب ارجعون لالی اعمل صالحا» (مومنون ۱۹۹) و به خاطر داشته باشد

که همه آن کسانی که به خواب رفتند، زبان حالشان همین بوده و به امید برخاستن، سر به بالین نهنداند، ولی بسیاری از آنها دیگر سر از بالین برنداشتند و در جواب تقاضای بازگشت از خواب رسید:«کلانا کلمه هو قاتلها و من اوتاهم برزخ الی یوم یبعثون» (مومنون - ۱۰) و با طهارت و یاد خدا به بستر رود و از ادب و تذکاری که در این مورد رسیده غفلت نکند و روح و نفس و قلب و قالب و تمام امور خود را به خدا بسپارد و به زبان حال بگوید: به سوی خدا می‌روم.^(۱)

۱- اسرارالصلوه، میرزا جواد ملکی تبریزی، ص ۴۶۶

آفات ازدواج در سن بالا

خلیل آقاخان

*** اگر دختر و پسر از فصل جوانی بگذرند و ازدواج را به تاخیر اندازند، افزون بر اینکه زمینه گناه فراهم می‌شود امکان ایجاد یک خانواده صالح نیز از دست می‌رود؛ زیرا شخصیت‌ها، شکل گرفته و هویت‌ها ثابت و پایدار خواهد شد و امکان تغییر در رفتار و همانندسازی کمتر می‌شود افزون بر مشکلاتی که از تفاوت‌های جنسیتی ناشی می‌شود دسته دیگر از مشکلات پدیدار می‌شود که به تفاوت‌های جنسیتی ارتباطی ندارد بلکه به بینش‌ها و نگرش‌ها و رفتارها باز می‌گردد.**

اندک استحکام می‌یابد و افکار و عقاید و باورها و رفتارها قوام می‌گیرد سه گونه‌ای که دیگر با تغییرپذیر نخواهد بود یا بسیار سخت با تغییرات جزئی همراه خواهد شد. در این صورت پیوند هر چند در ظاهر انجام می‌گیرد ولی همواره اختلاف و تفاوت‌ها چنان نمود می‌یابد که شیرینی پیوند دیده نمی‌شود. در روان‌شناسی شخصیت بر این

نکته تاکید می‌شود که تغییر بینش‌ها و نگرش‌ها در زمانی که شخصیت، هویت ثابتی یافت بسیار سخت خواهد بود. در روایات اسلامی از والدین خواسته شده تا دختران را پیش از آن که شخصیت ثابتی پیدا کنند شوهر بدهند، در غیر این صورت اگر ازدواجی انجام شود از موفقیت کمتری برخوردار خواهد بود. خداوند در آیاتی قرآن به ازدواج در هنگام بلوغ تشویق می‌کند. البته باید توجه داشت که بلوغ در قرآن به بلوغ احتلام (جنسی)، بلوغ نکاح، بلوغ رشدی(عقلی) و بلوغ کامل (شد) دسته‌بندی شده است. بلوغ جنسی در آیه ۵۹ سوره نور مورد توجه قرار گرفته و گفته شده که در سن کودکان باید برسی او ورود به خوابگاه والدین اجازه بگیرند.

بلوغ نکاح در آیه ۶ سوره نساء مطرح شده